

HAL
open science

Praesentatio dissertationis in die periculi defensionis

Anne Bamberg

► **To cite this version:**

| Anne Bamberg. Praesentatio dissertationis in die periculi defensionis. 1982. halshs-00666558

HAL Id: halshs-00666558

<https://shs.hal.science/halshs-00666558>

Preprint submitted on 17 Feb 2012

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

PRAESENTATIO DISSERTATIONIS*
IN DIE PERICULI DEFENSIONIS

In mea dissertatione agitur de organica mulieris impotentia iuxta recentem rotalem iurisprudentiam. Sane impotentia est caput nullitatis valde classicum et admodum discussum penes canonistas. In iure canonico inde a remotis temporibus de incapacitate feminae ad actum conjugalem decernitur. Sed hodie quodnam est iudicium in re tam gravi? Num "dissolutio" vinculi matrimoniali unicum est remedium contra impotentiam mulieris? Quid est dicendum de progressu scientiae medicae? Quaenam est relatio impotentiam inter et sterilitatem? Haec inter alias quaestiones me incitabant ad eligendum argumentum meae dissertationis.

In ea quaestio est solummodo de impotentia *organica* relictis omnino numerosis causis psychicae impotentiae. Tractatio insuper restringitur ad recentem rotalem iurisprudentiam, praesertim ab anno 1970 usque ad annum 1981, sive decisiones publici iuris factae fuerint, sive exstent adhuc in archivio Sacrae Romanae Rotae.

Certo certius de organica impotentia sub aspectu iuridico sermo esse non potest, nisi praecisae notiones anatomicae et physiologicae habeantur. Ob hanc rationem duas obtinet partes mea dissertatio. In prima parte tractatur de organica pathologia, normalem mulieris sexualitatem impediens, tum quoad ipsum conjugalem actum tum quoad eventuale sequentem foecundationem. Prima pars igitur duobus capitibus constat: primum impotentiae, alterum caput sterilitatis causas respicit.

Ad hanc primam partem dissertationis conficiendam adhibita sunt opera classica medicinae, praesertim anatomiae et gynecologiae. Praeterea necesse erat recentiora internationalia scientifica studia perlegere. Examini subieci articulos ab anno 1978 editos qui remedia contra defectum aliquem vaginae considerant vel qui ad vaginismum ex aliquo defectu organico originem sumentem pertinent.

Finis horum duorum capitum non est tractatum anatomiae vel gynecologiae praestare sed eo sunt conscripta modo ut discernatur quisnam defectus corporis conjugalem actum saltem ad tempus impediat. Insuper quaesivi ex his studiis quaenam sint hodie remedia contra defectum vel etiam contra absentiam organi copulationis mulieris. Cum vagina organum copulationis in muliere sit maiorem attentionem ad vitia huius organi discernenda in thesi mea dedi.

• Cf. *L'impuissance organique de la femme d'après la jurisprudence rotale récente*, Rome, Pontificia Universitas Gregoriana, 1982, 229 p. et *L'impuissance organique de la femme d'après la jurisprudence rotale récente. Excerpta ex dissertatione ad Doctoratum cum specialisatione in iurisprudentia in Facultate Iuris Canonici Pontificiae Universitatis Gregoriana*, Luxembourg, 1982, 94 p.

In coïtu coniugali vaginae officium est membrum virile erectum recipere usque ad seminis eiaculationem. Attamen extra cortum vagina expellere debet et foetum et secretiones uterinas et fluxum menstruum. In imo fundo vaginae collus uteri insertus est, quo communicatio fit uterum inter et vaginam. Per collum uteri nemaspermata ad locum foecundationis transmigrant.

Propter defectum naturae vagina aliquando incapax evadat ad membrum virile in cortu recipiendum. Vagina enim potest esse vel nimis brevis, vel tam arcta ut penis ingredi nequit, vel membranis, vel horizontalibus vel verticalibus, impedita. Quae autem vitia arte medica hodie corrigi possunt. Nonnumquam tandem mulier absolute caret organo copulatorio ; agitur tunc de aplasia. Ad defectum reparandum requiritur interventus chirurgicus maioris nempe momenti quo neo-vagina constituatur penetrabilis. Iam initio huius saeculi artificialem vaginam constituere conati sunt medici. Attamen tentamen illud valde periculosum erat atque exitum non semper obtinuit positivum. Nunc de die in diem methodus interveniendi fit subtilior et prospero coronatur exitu. Post interventum coïtus completus et normalis omnimode possibilis evadit. Attamen non semper totum resolvitur problema coniugum cum saepe saepius, etsi copula sit completa et pro utroque coniuge satiativa, ob constitutionalem defectum uteri vel ovariorum foecundatio obtineri non potest.

Quoad defectus autem organorum post-vaginalium nobis animadvertendum est ea per se tantummodo sterilitatem inducere. Laesiones tamen organorum post-vaginalium saepe causam dant dyspareuniae, scl. difficultatis in actu copulae perficiendo. Exempli causa citari potest flexio uteri quae copulam aliquando valde dolorosam reddit, at haud impossibilem.

Defectus vero organorum post-vaginalium, uti ovariorum vel tubae fallopianae generatim iam a pubertate habentur. Nullo vero modo impediunt coïtum. Ac quoque ipse defectus uteri copulam sinit dummodo adsit vagina permeabilis. Quoad organa genitalia mulieris duae coniunctiones, uti dicam, symptomatorum maioris sunt momenti : imprimis syndroma a Rokitansky nuncupatum, quod saepius in iurisprudencia occurrit, at cuius effectus hic non nisi maiores enumerare possum, nempe vel sterilitatem vel incapacitatem coëundi ob absentiam plus minusve totalem vaginae. Deinde nominandum est syndroma quod nomen ducit a Morris. Inducit enim illud syndroma sterilitatem absolutam ob absentiam ovariorum et uteri ; carnalis tamen coniunctio possibilis est in vagina, etsi haec retro sit clausa et aliquando brevis nimis.

Ceterum in prima parte meae dissertationis de aliquibus difficultatibus ad copulam perficiendam agitur uti sunt vaginismus secundarius ex laesione organica ortus. Medicos tenent vaginismus organicum curari posse cum causas organicas seu laesiones tollantur. Aliis etiam adsunt casus in quibus coïtus saltem ad tempus impossibilem evadat uti gravis dyspareunia ob morbidum aliquem defectum partis inferioris ventri muliebris. Equidem omnis defectus anatomicus vel pathologicus de quo in thesi agimus coïtum reddit difficilem sed non omnino impossibilem. Immo congenitalis equidem defectus vaginae curabilis est, et si curatur copula fit possibilis

etsi sine maternitatis spe perficiatur.

Quoad *sterilitatem* videtur eam consequentiam esse possibilem impotentiae. Potest etiam adesse sterilitas ex libera voluntate (contraceptio) vel esse physiologica (periodus praepuberalis, menopausa) vel haberi causam pathologicam quae valde numerosae sunt et implexae videntur. Sterilitas insuper oritur ex abnormalitate systematis hormonalis, ex causa psychica, immunitaria vel infectiosa. Maioris momenti sunt causae sterilitatis ex interventu therapeutico v.g. ablationis uteri. Distinguuntur hysterectomia subtotalis (sola ablatio uteri corporis, non ablato uteri collo, quae autem methodus hodie paulum applicatur), dein hysterectomia totalis (ablatio totius uteri, scl. corporis et colli cum annexibus) et in fine hysterectomia radicalis, cum ablatione omnium organorum genitalium internorum mulieris, inclusa quidem vagina. Sterilitas necessarie huiusmodi interventus sequitur, sed, excepto tamen ultimo casu nempe radicalis organorum ablationis, coïtus semper remanet possibilis et de impotentia coëundi sermo fieri nequit.

Breviter ex supra dictis prae oculis habendum est, exstare laesiones quae sterilitatem inducunt simul cum coëundi impotentia. Sterilitas enim generatim est consequentia impotentiae. Laesiones aliae coïtum non impediunt sed sterilitas manet irremediabilis. Haec distinctio inter impotentiam coëundi et impotentiam generandi seu sterilitatem valde utilis in iurisprudencia esse videtur quoniam sola coëundi impotentia matrimonium dirimit.

In altera dissertationis parte examini subicitur recens de organica pathologia mulieris Sacrae Romanae Rotae iurisprudencia. Haec pars tribus constat capitibus. Primum caput spectat defectus vaginae. Complectitur argumenta maioris momenti uti occlusionem vaginae, dein classicam quaestionem arctitudinis mulieris et in fine recens argumentum neo-vaginae. In capite secundo de organis post-vaginalibus tractatur. Sermo est de muliere excisa, de muliere aequivalenter oclusa et de sterilitate. Caput tertium de vaginismo ex causa organica orto agit.

Ratio procedendi in hae theseos parte haec fuit. Ad illustrandam iurisprudenciam hodiernam necesse omnino fuit evolutionem iurisprudenciae S. R. Rotae breviter in mentem revocare. Quapropter datur concisa introductio historica ante singulos casus typicos uti sunt mulier oclusa, arcta vel excisa. Sequitur systematica et critica expositio decisionum Rotalium quae maioris sunt momenti.

Codex quidem anno millesimo nongentesimo decimo septimo promulgatus edixit impotentiam antecedentem ac perpetuam matrimonium ipso naturae iure dirimere. Sterilitas autem nec dirimit nec impedit matrimonium. Applicatio legis matrimonium dirimentis ad casum sat clarum v.g. anterioris seu vulvaris occlusionis mulieris, vel absentiae vaginae olim numquam fuit difficilis. Matrimonium erat nullum declarandum quoniam coniugalis actus erat impossibilis et nullum contra hunc defectum exstabat tunc remedium.

Difficultates oriuntur cum quaestione de posteriore occlusionem vaginae. Quaestio

fuit an vagina sit organum mere receptivum an quoque transmissivum seminis ad ulteriora organa ? Quaestio autem satis connexa ponitur utrum sufficiet mera capacitas coëundi an quoque requiratur possibilitas foecundationis ? Iurisprudencia rotalis in duas scholas se dividit. Prima repraesentata ab quibusdam auditoribus Many nempe, Prior, Sebastianelli et Rossetti tenet mulierem posterius oclusam esse impotentem. Iuxta eorum sententiam non sufficit receptio eiaculati intra vaginam ad potentiam coëundi. Transitus seminis ad ulteriora requiritur, etsi hic iam agatur de processu generativo. Usque ad annum 1924 haec positio fuit in S. R. Rota dominans.

Sententia tamen diei 9 februarii 1924 c. Parrillo clare exponit vaginae occlusionem prope ipsius uteri ostium, quae ingressum nemaspermatum in interna organa prohibet, propter uteri privationem vel atrophiam copulam nullo modo excludere. Quae cum ita sint, de impotentia coëundi sermo esse iam non potest. Hanc decisionem sequuntur sententiae plurimae, v.g. c. Jullien diei 7 februarii 1927, deinde a Supremo Tribunali Signaturae Apostolicae confirmata, Rotalis iurisprudencia tamen uniformitatem non assecuta est.

Die 22 februarii 1963 sententia lata est c. Sabattani, hodierno Ex.mo Prefecto S. Tribunalis Signaturae Apostolicae. Amplissimum sermonem fecit de impotentia feminae. Validitas vel minus matrimonii nunc a definitione vaginae ab Auditore Sabattani data diiudicatur. Vagina enim, i.e. organum copulatorium mulieris, canalis in vulva vel loco vulvae apertus et ad uterum ducens, eiusque collo terminans, functionem habet transvectivam seminis. Cum haec functio transmissiva impedita esse non potest, de facto aliquid requiritur plus quam facultatem copulandi, scilicet aliquid quod pertinet ad facultatem generandi. Attamen nostro iudicio requisitum aperturae vaginae versus uterum excedit definitionem vaginae uti organum *copulatorium*. Definitio Ex.mi Sabattani in hodierna iurisprudencia crebro citatur ad sustinendam mulieris impotentiam in casu vaginae posterius oclusae. Nullius tamen pro Auditore Sabattani est ponderis an fortuita sit apertura ad uterum sanum vel ad vacuum locum quo normaliter habetur matrix (cf. quoque decisionem c. Lefebvre diei 24 maii 1975).

In eadem doctrina inititur decisio c. Lefebvre diei 16 decembris 1972 circa mulierem arctam. Clarus Auditor exponit adesse in casu, aptitudinem mulieris ad copulam coniugalem perficiendam. Deinde decisio rotalis sermonem extendit ad exigendam etiam in muliere potentiam generandi. Verumtamen qua de causa ? Quonam argumento ? Iuxta Auditorem, transitus seminis possibilis esse debet, cum semen natum sit non ad remanendum in vaginam, sed ad uterum penetrandum, secus frustraretur suo fine copula perfecta et ipsum matrimonium. Omnibus patet ratiocinationem suam non esse de impotentia coëundi sed de generandi potentia. Eandem rem invenimus in decisione c. Parisella d. 15 iulii 1976 in qua transmissio spermatis ad uterum valde effertur.

Ultero progrediamur. Quoad neo-vaginam invenimus eandem quaestionem, ad occlusionem vaginae spectantem. Neo-vagina enim saepe saepius, ab congenitam absentiam uteri, clausa est in parte interna. Recens decisio c. Agustoni diei 9 iulii 1976

tenet mulierem in casu esse impotentem, quia artificialis vagina sicuti saccus clausus apparet. Animadvertere oportet copulam in casu esse omnino possibilem; matrimonium tamen ob impotentiam coëundi nullum declaratum est.

Contraria autem habetur decisio coram Raad d. 16 octobris 1980. Nullo modo de occlusionem vel minus hic loquitur. Neo-vagina assimilatur naturali vaginae. Ac quoad validitatem matrimonii sententia decernit sequentia :

- a. Imprimis, si mulier ante matrimonium artificialem consequitur vaginam, ipsa potens habenda est. Matrimonium in casu est validum.
- b. Dein, si post matrimonium resecta est vagina, matrimonium est nullum at convalidari potest.

Decisio c. Raad sequitur decretum Sacrae Congregationis pro Doctrina Fidei diei 13 maii 1977 et studia Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici recognoscendo quoad copulam coniugalem in quibus potentia coëundi diserte distinguitur a potentia generandi. In casu neo-vaginae - uti patet - verificatur potentia coëundi, etsi aliquando deficiat capacitas generandi.

Ubi agatur de organibus post-vaginalibus iurisprudencia haud clarior evadit : siquidem dubium iterum oritur propter occlusionem vaginae. Quamvis iuxta communem doctrinam mulier excisa potens censenda sit, quaedam hodierna iurisprudencia difficultatem in ea invenit, uti ostendit decisio c. Davino diei 25 aprilis 1979, quae matrimonium mulieris excisae in casu validum declarat, attamen modus argumentationis attente considerandus est : agitur enim de hysterectomia subtotali cum vagina aperta ad collum uteri (quamvis uterus desit !). Et haec est prima ratio cur matrimonium declaratur validum, nempe, quia de facto in casu est canalis utrimque apertus, iuxta definitionem ab Ex.mo Sabbatani propositam ; dein quia salva est potentia coëundi. Nostro iudicio mulier excisa potens est, etsi vagina sit occlusa. Hoc quoque tenet Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici recognoscendo.

Quoad mulierem aequivalenter occlusam, i.e. mulierem quae retroverso utero laborat, iurisprudencia tenet eam esse potentem coëundi, quia ad copulam requiritur et sufficit ut membrum virile naturali modo vaginam partialiter saltem penetret ibique semen effundat. Attamen aliquae decisiones, in parte *in iure* faciunt solutionem pendere a Theoria occlusionis vaginae (v.g. c. Pinto diei 12 novembris 1973). Practice tota quaestio de mulieris impotentia hodie in eo est ut determinatur an occlusio posterior vaginae inducat impotentiam sensu canonico necne.

Pro potentia coëundi habemus has duas sententias : prima est coram Anné lata die 10 decembris 1974 et clare distinguit inter impotentiam et sterilitatem. Iuxta hanc decisionem c. Anné doctrina hodie longe praevalens tenet solam impotentiam coëundi matrimonium dirimere. Etiam si desit spes procreationis, cum femina sit capax ad actum ipsum coniugalem, matrimonium invalidum declarari nequit.

Similiter e sententia Tripolitana c. Parisella diei 23 octobris 1975 plane patet affectiones organorum post-vaginalium impotentiam coëundi secum non ferre. Agitur in hisce casibus de mera sterilitate quae nullius est influxus in validitatem matrimonii.

Denique superest casus vaginismi ex causa organica orti. Maioris momenti esse videtur decisio c. Pompedda diei 10 iunii 1970 cum fusius ratiocinatur de remedio contra impotentiam coëundi. Notio impotentiae iuridice perpetuae clare exponitur. Equidem impotentia censetur perpetua si mediis licitis eliminari non potest. Praeterea, si interventus chirurgicus sit periculosus, matrimonium consideratur nullum; si tamen sit sine periculo (mortis) pro validitate matrimonii standum est.

Nunc est concludendum. Ex mea investigatione duae quaestiones maiores emergunt. Imprimis necessitas integrandi scientiam positivam in iurisprudencia ; dein grave problema functionis vaginae uti organi copulatorii mulieris relate ad definitionem impotentiae coëundi. Quibus quaestionibus in nostra dissertatione sic respondemus per modum unius : hodierna medicina certo certius ostendit remedia certa et ut plurimum ordinaria contra impotentiam coëundi, etiamsi sterilitas eliminari non possit. Quando potentia coëundi arte medicorum recuperata est, id a iurisprudencia recognosci debet, quippe quod agitur de facto positivo. Supervacaneum mihi esse apparet capacitatem generandi uno vel alio modo requirere. Ratio huius asserti nititur in eo quod impotentia coëundi scientifice plane distincta est a generandi impotentia. Consequenter, si impotentia de qua agitur in canone 1068 § 1 est impotentia coëundi, in casibus sub iudicio videndum est utrum adsit *potentia coëundi* necne : si non adest matrimonium erit nullum declarandum ; at si adest, declarandum erit validum, ita ut de occlusionem vaginae uti causa nullitatis non amplius sermo fiat, quia impotentiam coëundi nullatenus afficit.

Nostro submisso iudicio iurisprudencia ostendere debet internam coherentiam. Cum sola impotentia coëundi dirimet matrimonium, theoria occlusionis vaginae quae de facto et processum generativum spectat, teneri non potest. Exoptamus ut novus Codex ad unificationem iurisprudenciae rotalis circa praesens argumentum efficaciter conferat, ita ut, omissa quavis, etiam partiali confusione, impotentia coëundi quae matrimonium dirimit, et impotentia generandi quae matrimonii valorem nullatenus tangit, apte secernantur. Quae iurisprudenciae unificatio si fiat, iustitiam et aequitatem decisionum multum fovebit.

Denique gratias agere volo huic Facultati Iuris Canonici omnibus doctrinis quas in cursu ad doctoratum cum specializatione in iurisprudencia appetendum didici. Tibi praesertim, Reverendo Patri Ignazio Gordon, meam in te observantiam atque gratitudinem exprimo, quoniam hanc dissertationem direxisti. Parentibus quoque meis gratias ago amore auxilioque quibus mihi semper sustinuerunt : eorum nunc praesentia in die periculi defensionis animum meum firmat atque delectat. Omnibus hic praesentibus qui mihi amicitiam significant quam maximas ago gratias.